

تبیین نقش پارادیم‌های حسابداری در ارتقاء خصوصیات کیفی جامعه: جامعه‌شناسی گزارشگری مالی

راحله همایونی راد^۱

فریدون رهنمای رودپشتی^۲

هاشم نیکومرام^۳

مهرداد نوابخش^۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۳/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۰/۲۱

چکیده

حسابداری اجتماعی به شرکت‌ها و مؤسسات اقتصادی، مالی و تولیدی فرصت می‌دهد تا از موقعیت اجتماعی، شاخص‌های اجتماعی و روند حرکت جامعه مطلع گردند و بدان‌وسیله فعالیت‌های خود را به گونه‌ای آگاهانه‌تر انجام دهند و ضمن برطرف کردن خلأهای مالی، ترازنامه منطقی و سنجیده‌ای ترسیم نمایند. مطالعه حاضر با هدف بررسی ارتباط بین این دو رشته، درصد تبیین رویکردهای نوین حسابداری در ارتقا خصوصیات کیفی جامعه است. پژوهش حاضر با اتخاذ رویکرد ترکیبی و روش تحقیق تحلیل محتوا انجام گردیده است. جامعه آماری این مطالعه متشکل از اساتید برجسته رشته حسابداری کشور است که با توجه به حجم جامعه، نمونه مورد مطالعه ۱۷۰ نفر تعیین گردید. ابزار گردآوری داده‌ها پرسشنامه محقق ساخته و تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون t تک نمونه ای برای فرضیات صورت گرفت. نتایج تحلیل محتوا حاکی از آن است که مفاهیم مرتبط با ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری، می‌توانند مشخصات کیفی جامعه و از این طریق جامعه‌شناسی گزارشگری را تقویت نمایند. همچنین آزمون فرضیه‌ها بیانگر آن است که تئوری‌ها و پارادایم‌های مطرح در رشته حسابداری، از منظر جامعه‌شناختی دچار تحولات قابل توجهی شده‌اند و پارادایم‌های مطرح در بیانیه انجمن حسابداری آمریکا را می‌توان با شاخص‌های مطرح در پارادایم‌های جامعه‌شناسی مقایسه نمود.

واژه‌های کلیدی: رویکردهای نوین حسابداری، پارادایم‌های جامعه‌شناسی، پارادایم‌های حسابداری، خصوصیات کیفی جامعه.

۱- دانشجوی دکتری حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران. rahelehmayouni@yahoo.com

۲- استاد گروه حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران (نویسنده مسئول). rahnama.roodposhti@gmail.com

۳- استاد گروه حسابداری دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران.

۴- استاد گروه جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، تهران، ایران. Mehرداد_navabakhsh@yahoo.com

۱- مقدمه

حسابداری به عنوان حوزه ای از دانش که به جمع آوری و گزارشگری اطلاعات مالی سازمان ها می پردازد؛ و جامعه شناسی مطالعات بنیادی کمی وجود دارد، این در حالی است که به اعتقاد بوریل و مورگان (۱۳۸۳) تمامی نظریه های سازمان بر فلسفه ای از علم و نظریه ای از جامعه مبتنی است. امروزه با توجه به پیچیده شدن ارتباط شرکت های موجود در جامعه با یکدیگر و همچنین با دولت و افراد حاضر در جامعه، شرایطی به وجود آمد که شرکت ها می بایست نه تنها به ذی نفعان بلکه به آحاد مردم پاسخگو باشند رحیمیان و توکل نیا، (۱۳۹۱). این خود یک حقیقت غیرقابل جدل است که بی اهمیت تلقی کردن شاخص های اجتماعی، ابعاد مختلف زندگی اجتماعی اقتصادی ما را تحت تأثیر قرار می دهد. بنابراین، یکی از وظایف مستقیم و بلامنازع ما، کسب شناخت نسبت به پیامدهای اجتماعی - محیطی شاخص های اجتماعی است (دکین^۱، ۲۰۱۵). نادیده گرفتن و یا کم بهادادن به حسابداری اجتماعی خود به اضمحلال شرایط اجتماعی، بی نظمی اجتماعی و ضعف در توسعه اجتماعی می انجامد. از این رو، این خود ضروری است که هرچه بیشتر به مدیریت اجتماعی و محیطی پرداخته شود و از منابع بهره برداری مطلوب و به جا به عمل آورد. در چنین شرایطی، عامه مردم، مسئولین، مدیران و سازمان های دولتی و غیردولتی، همگی می بایست نسبت به مسائل اجتماعی و محیطی و ریشه های پیدایش آن ها حساس باشند؛ یعنی حسابداری اجتماعی نوعی قاعده مندی به خود گیرد، با اولویت بالا به کار گرفته شود و نظایر آن (دی ویلیرس و الکساندر^۲، ۲۰۱۴). این جریان باعث می گردد تا کنش ها، عادات و نگرش ها به طور منظم دنبال گردند. در غیر این صورت، پیامدهای اجتماعی و محیطی نابهنجاری در انتظار جوامع خواهد بود. به عبارت دیگر و از دیدگاه جامعه شناسی، کاتاسروف^۳ها و مصیبت های اجتماعی اجتناب ناپذیر خواهد بود (ماکیونیس و پلامر^۴، ۲۰۱۲). انسان شناسی فلسفی و جامعه شناسی انتقادی هونت^۵ در سازمان ها می تواند دیدارشناسی قدرتمندی را در

مورد رویه های حسابداری یا سیستم هایی که می توانند روابط سازمانی را تحت تأثیر قرار دهند، فراهم می کند (توییدی^۶، ۲۰۱۸). حسابداری اجتماعی نه تنها مدیریت اجتماعی را موجب می گردد، بلکه اصول مدیریت محیطی را نیز ارتقاء می بخشد. پیچیدگی های اجتماعی خود ناشی از تغییرات اجتماعی است که در مواردی عمدی، اما اغلب برنامه ریزی نشده صورت می گیرد (ماکیونیس^۷، ۲۰۱۲). همین امر سبب گردیده تا مشکلات اجتماعی از جمله مسائلی است که مورد مناظرات سیاسی قرار گرفته و جستجو برای یافتن راه حل این مشکلات اهمیت ویژه ای پیدا کرده است. از آنجا که به لحاظ جامعه شناسی روش زندگی افراد همواره در معرض تغییر است، پیش بینی شاخص های اجتماعی یا به تعبیری حسابداری اجتماعی از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. از این رو، امروزه باید ارتباط نزدیک و معناداری بین جامعه شناسی و حسابداری برقرار گردد (شیخی، ۱۳۹۱). به این ترتیب، حسابداری با رویکرد اجتماعی و با نگاه جامعه شناسانه وسیع که تمام جامعه را دربرگیرد، پاسخی به این مشکلات می باشد که با در نظر گرفتن نتایج اجتماعی تصمیمات، همچون اثرات اقتصادی آن ها، سعی در گسترش دامنه حسابداری سنتی داشته و معیارهای جدیدی را برای تعریف اهداف اجتماعی و ارزیابی میزان پیشرفت در نیل به این اهداف را می طلبد (فیشر^۸، ۲۰۱۴). لذا بازبینی و تبیین پارادایم های فکری غالب در رشته حسابداری از بعد نگاه جامعه شناسانه، موضوعی است که از نگاه خرد و کلان، حائز اهمیت است. پژوهش حاضر درصدد است تا با مطالعه و بررسی دقیق ادبیات و مبانی نظری مطرح در حسابداری، دریابد تئوری ها و پارادایم های مطرح در این رشته علمی، چه تحولاتی را تجربه کرده اند. مرور و تحلیل زنجیروار موارد مذکور و بررسی موازی آن ها در کنار تئوری ها و مفاهیم مطرح در جامعه شناسی، کمک می نماید که پارادایم های فکری غالب در رشته حسابداری از بعد نگاه جامعه شناسانه شناسایی گردند. بنابراین سوالات پژوهش به شرح زیر است: (۱) میزان ارتباط دانش افزایی دو زمینه جامعه شناسی و

۲-۱- پارادایم‌های حسابداری

پارادایم در معنای عام یک چارچوب فکریست ولی در معنای خاص هر پارادایم محدوده‌ای از عالم هستی و قواعد آن را بر روی ما می‌گشاید و پیش‌فرضها و برداشت‌های ما نسبت به موضوعها را تعیین می‌کند. پارادایم‌ها دیدگاه انسان نسبت به حقیقت را بنا می‌کند و به او طریق درک مسائل را نشان می‌دهد. پارادایم‌ها به انسان قدرت تجزیه و تحلیل مسائل پیچیده و نظم‌دهی به اجزای آن را می‌بخشد و مبنایی را برای قضاوت‌های او فراهم می‌سازد (رانکین و همکاران^{۲۰}، ۲۰۱۲). بر مجموعه‌ای از مفروضات مرتبط با علوم اجتماعی و جامعه مبتنی بوده است و بحث‌های سازنده‌ای را درباره نحوه تقویت و توسعه درک حسابداری در تئوری و عمل به‌وجود آورده است. این تحقیقات شباهت‌هایی را بین علوم فیزیکی و اجتماعی و حسابداری مشخص کرده است و با توجه به فرایند تدوین قیاسی فرضیات و تأیید آن‌ها از طریق تحقیقات استقرایی توجیه می‌شود (باکستر و چاو^{۲۱}، ۲۰۰۳). در نظریه کوهن بیان شده این است که هر علمی در یک مقطع از زمان، پارادایم خاصی مسلط است. اما اختلاف نظرها و مرحله بحران متعاقب آن ممکن است به تغییر ناگهانی منتج و پارادایم مسلط قبلی با پارادایم مسلط دیگر جایگزین کند. فرایند ارائه و توسعه پارادایم‌های مختلف حسابداری در سال ۱۹۷۷ توسط انجمن حسابداری آمریکا (AAA) با انتشار شرح تئوری حسابداری و پذیرش آن (SATTA) شروع شد. در این بیانیه، سه رویکرد مسلط در حسابداری به شرح زیر مشخص شده اند:

(۱) رویکرد کلاسیک «سود حقیقی - قیاس»: توسط پیروان رویکرد قیاسی - دستوری و همچنین نویسندگان «رویکرد مثبت - استقرا» مورد استفاده قرار گرفته است.

(۲) رویکرد سود مندی در تصمیم‌گیری: توسط پژوهشگرانی که مدل‌های تصمیم‌گیری را مورد تأکید قرار می‌دهند مورد استفاده قرار می‌گیرد. این رویکرد حسابداری رفتاری و تحقیقات بازار سرمایه نیز نامیده می‌شود.

حسابداری، تا چه اندازه در توسعه دانش موثر بوده است؟ (۲) آیا رویکردهای نوین حسابداری در راستای ارتقای ویژگی‌های کیفی اطلاعات حسابداری، به تقویت مشخصات کیفی جامعه و از این طریق به جامعه‌شناسی گزارشگری کمک می‌کنند؟

۲- چارچوب نظری

در سال‌های اخیر نقش سازمانی حسابداری مدیریت از کنترل هزینه تا سطح شرکای کسب و کار ارتقا یافته است به نحوی که حسابداری مدیریت نه تنها در حوزه‌های عملیاتی بلکه در تصمیم‌گیرهای استراتژیک نیز به ایفای نقش می‌پردازند. حسابداران مدیریتی به عنوان بخش جدایی‌ناپذیر از فرآیند مدیریت است که اطلاعات بحرانی را برای مدیران جهت برنامه‌ریزی، نظارت و تصمیم‌گیری در محیط کسب و کار متغیر، بسیار رقابتی، مشخص شده توسط اطلاعات ناقص، اهداف متفاوت و مشکلات کنترل در سازمان، فراهم می‌کند. ارتباط میان اقتصاد و جامعه-شناسی، تاریخی پیچیده و طولانی دارد. ژان ژاک روسو^۹ در مقاله‌ای تحت عنوان «بحثی در اقتصاد سیاسی»^{۱۰} که بر روی دایره‌المعارف بزرگ^{۱۱} دیدرو^{۱۲} و دالامبر^{۱۳}، نوشته است، از ایده‌هایی صحبت می‌کند که امروزه از نظر برخی مرتبط با اقتصاد و از نظر برخی دیگر مرتبط با جامعه‌شناسی است. کتاب تحقیقی درباره ماهیت و علل ثروت ملل^{۱۴} آدام اسمیت^{۱۵} معمولاً به-عنوان آغاز و شروع علم اقتصاد در نظر گرفته می‌شود، اکنون پیشگامان این علم حتی پیش از آدام اسمیت، شناخته شده هستند. مارکس^{۱۶}، پارتو^{۱۷}، تا حدودی ماکس وبر^{۱۸}، شومپیتر^{۱۹} و دورکیم، افرادی هستند که به‌عنوان اقتصاددانان و جامعه‌شناسان مطرح هستند. علم اقتصاد به‌عنوان یک رشته علمی کاملاً مستقل از جامعه‌شناسی، هنگامی سازمان یافت که اقتصاد به اصطلاح نئوکلاسیک با توسعه و موفقیت همراه بود. اما این استقلال، دیری نپایید و با وقوع بحران‌های اقتصادی پایان دهه ۱۹۶۰ کشورهای صنعتی که تنش‌های سیاسی و اجتماعی زیادی را به‌همراه آورد، مورد سوال جدی قرار گرفت (زریباف، ۱۳۸۷).

۲) رفتار بازار سرمایه: مبتنی بر قلمرو تحقیقات مشاهده‌های حسابداری است که بر اساس آن تئوری حسابداری تدوین و به کار گرفته می‌شود.

۳) در پارادایم دیگر فرایندهای تصمیم‌گیری اشخاص و تئوری‌های تصمیم‌گیری، حیطة تحقیقات مشاهده‌های تئوری حسابداری محسوب می‌شود.

در جدول (۱) انواع پارادایم‌های حسابداری و تعاریف آن ارائه شده است.

۳) رویکرد ارزش اقتصادی اطلاعات: که بین موارد مرتبط با شخص یگانه و مجموعه اشخاص تمایز قایل می‌شود (گوا ۲۲، ۲۰۰۸).

تئوریها و رویکردهای در حال افزایش موجب این استنباط میشوند که در حسابداری پارادایم‌های چند گانه در حال رقابت به وجود بیایند این پارادایم‌ها به شرح زیر است:

۱) رویکرد انسان شناختی: روش‌های حرفه‌ای حسابداران را در حیطة تحقیقات مشاهده‌ای حسابداری می‌داند. با پیروی از این پارادایم، تئوری حسابداری تا توجیه و تعمیم روشهای موجود حسابداری تدوین می‌شود.

جدول ۱. انواع پارادایم‌ها در حسابداری

پارادایم	مفروضات پارادایم	تئوری‌های حسابداری مرتبط
انسان شناختی استقرا	پژوهشگران این مطالعات، از رویکرد توصیف - استقرا برای تدوین تئوری حسابداری پیروی می‌کنند.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ارزش اقتصادی اطلاعات ✓ مدل تحلیلی - نمایندگی ✓ فرضیه هموارسازی و مدیریت بر سود ✓ تئوری مثبت حسابداری
سود حقیقی - قیاس	پژوهشگران در مورد پیروی از رویکرد قیاسی - دستوری برای تدوین تئوری حسابداری و محاسبه یک رقم سود برای تمامی گروه‌های استفاده‌کننده اتفاق نظر دارند.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ حسابداری مبتنی بر تعدیل بر اساس تغییر سطح قیمت ✓ حسابداری مبتنی بر ارزش‌های جایگزین ✓ حسابداری مبتنی بر ارزش فقدان ✓ حسابداری مبتنی بر خالص ارزش بازیافتنی ✓ حسابداری مبتنی بر ارزش فعلی
مدل تصمیم‌گیری در کل بازار	ارتباط بین رفتار بازار سرمایه و متغیرهای حسابداری، بر تئوری بازار کارآمد مبتنی می‌باشد. بازار سرمایه در صورتی کارآمد محسوب می‌شود که الف) قیمت‌های بازار اطلاعات منتشرشده را منعکس کند؛ ب) قیمت‌های بازار فوراً نسبت به اطلاعات جدید واکنش نشان دهد	<ul style="list-style-type: none"> ✓ مدل بازار ✓ مدل‌های برآورد فاکتور بتا ✓ متدلوژی مطالعه رویدادها ✓ مدل‌های ارزشیابی ترازنامه تعدیل‌شده بر اساس تغییر سطح قیمت ✓ مدل‌های محتوای اطلاعاتی سود ✓ مدل‌های ارتباط بین سود و بازده ✓ الگوی تعیین ارزش اوهلسن
مدل تصمیم‌گیری شخص استفاده‌کننده	در این پارادایم، بدون بهره‌گیری از تدوین یک تئوری خاص بوده است و به جای تدوین تئوری رفتاری حسابداری از تئوری‌های علوم دیگر استفاده شده است.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ نسبیت‌گرایی ادراکی در حسابداری ✓ نسبیت‌گرایی فرهنگی در حسابدار ✓ آثار رفتاری اطلاعات حسابداری؛ ✓ نسبیت‌گرایی زبان‌شناختی در حسابداری ✓ مدل‌های قضاوتی پردازش اطلاعات؛ ✓ مفروضات تثبیت دادها و وظایف ✓ مفروضات اطلاعات استقرایی

پارادایم	مفروضات پارادایم	تئوری های حسابداری مرتبط
مدل تصمیم‌گیری در کل بازار	بر اساس این پارادایم، واکنش بازار سرمایه می‌تواند محتوای اطلاعاتی ارقام حسابداری را تعیین کند.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ مدل بازار کارآمد ✓ فرضیه بازار مدل کارآمد؛ مدل ارزشیابی دارایی‌های سرمایه‌ای ✓ تئوری تعادلی قیمت‌گذاری برگ‌های حق تقدم خرید
ارزش-اقتصادی اطلاعات	فرض اولیه این رویکرد منطقی عمل کردن تصمیم‌گیرندگان است.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ تئوری تصمیم‌گیری آماری ✓ تئوری منتخب اقتصادی است

۲-۲- پارادایم های تحلیل مسائل اجتماعی

علوم اجتماعی حاصل همزیستی چهار پارادایم کارکردگرایی^{۲۳}، تفسیری^{۲۴}، ساختارگرایی بنیادی^{۲۵}، و انسان‌گرایی بنیادی^{۲۶} است که پیش‌فرض‌های متضادی دارند (بوریل و مورگان، ۱۳۸۳). معنای کارکرد در منطق کارکردگرایی، اثر یا پیامدی است که یک پدیده در ثبات، بقا و انسجام نظام اجتماعی دارد. به بیان دیگر کارکردگرایی هر پدیده یا نهاد اجتماعی را از نظر روابط آن با تمامی هیأت جامعه (که آن پدیده یا نهاد جزئی از آن است) مورد شناخت قرار می‌دهد. کارکردگرایی اساساً می‌کوشد تا هر نهاد مشخص اجتماعی و فرهنگی را در قالب پیامدهایی که برای جامعه، به مثابه یک کل دارد، تبیین کند (بنابراین، کارکردگرایی بدیلی است برای تبیین‌های تاریخی ظهور نهادها یا جوامع گوناگون). تبیین کارکردگرایانه بر این فرض استوار است که همه نهادها، در شکل مطلوب شان، در حفظ ثبات جامعه و در نتیجه، بازتولید جامعه از نسلی به نسلی بعد سهیم هستند (گیلبرت^{۲۷} و همکاران، ۲۰۱۱). تفسیرگرایان اعتقاد دارند که در علوم اجتماعی، موجبیت با تعیین طعی و جبری امور (به‌دلیل خودآگاهی انسان)، به آن شکل که در علوم طبیعی مشاهده می‌شود، وجود ندارد. بر همین اساس، ماهیت پدیده‌های سازمانی را متفاوت از جنس پدیده‌ها و مفاهیم علوم تجربی دانسته و با پژوهش مبتنی بر روش‌های علی مخالفت می‌کنند. پارادایم انسان‌گرایی بنیادی جهان‌بینی فلسفی و اخلاقی است که بر ارزش و عاملیت انسان‌ها به صورت فردی یا جمعی تأکید دارد و عموماً تفکر نقادانه و شواهد (عقلانیت و تجربه‌گرایی) را بر

پذیرش دگر اندیشی و خرافات ترجیح می‌دهد. انسان‌گرایی بنیادی شالوده فرهنگ و فلسفه بعد از رنسانس در غرب است که بر اساس آن، انسان میزان کلیه ارزش‌ها و فضایل از جمله حق و حق‌گرایی است (لی^{۲۸}، ۲۰۰۸). ساختارگرایی یکی از نظریه‌های رایج در علوم اجتماعی است. بر پایه اروش فکری، تعدادی ساختار ناپیدا و ناملموس، چارچوب اصلی پدیده‌های ظاهری اجتماع را تشکیل می‌دهند. روش ساختارگرایی در نیمه دوم سده بیستم از سوی تحلیلگران زبان، فرهنگ، فلسفه ریاضی و جامعه به گونه‌ای گسترده به کار برده می‌شد. اندیشه‌های فردینان دو سوسور را می‌توان آغازگاه این مکتب دانست (وانی^{۲۹}، ۲۰۱۲).. بر پایه اندیشه ساختارگرا معنا در یک فرهنگ از راه پدیده‌ها و کارکردهای گوناگونی که سامانه معنایی را می‌سازند، بارها پدیدار می‌شود. ساختارگرایی می‌تواند به پژوهش در ساختارهای نشانه‌مندی مانند آیین‌های پرستش، بازیها، نوشتارهای ادبی و غیر ادبی، رسانه‌ها و هر چه که در آن معنایی از درون فرهنگی بدست آید، پردازد و ساختار آن را بررسی نماید (مولینا^{۳۰}، ۲۰۱۰). جدول (۲) انواع پارادایم های مطرح شده در علوم اجتماعی را نشان می‌دهد.

جدول ۲. پارادایم های مطرح جهت تحلیل نظریه اجتماعی

پارادایم	مفروضات	تئوری ها
کارکردگرا	رهیافت کارکردگرا در مورد علوم اجتماعی بر این فرض است که جهان اجتماعی از مصنوعات و روابط تجربی نسبتاً دقیقی تشکیل شده که از طریق رهیافت های برگرفته از علوم طبیعی می توان آنها را شناسایی، بررسی و اندازه گیری کرد. این پارادایم به دنبال تبیین وضع موجود، نظم اجتماعی، هم رای، تلفیق اجتماعی، همبستگی، ارضای نیازها و فعلیت است.	<ul style="list-style-type: none"> نظریه نظام اجتماعی نظریه تعامل گرایی و نظریه کنش اجتماعی نظریه تلفیق گرا عینی گرایی
پارادایم تفسیری	این پارادایم بر مفروضات هستی شناسانه نام انگاری متکی است. همچنین رویکردی غیراثبات گرایانه، اختیارگرا و ایده نگاری در روش شناسی دارد. این پارادایم سازمان را تنها در معنای مفهومی بررسی کند اما در جریان این فرایند لاجرم به قبول برخی پیش فرضهای پارادایم کارکردگرایانه و پذیرش جهان واقعی در کنار جهان صرفاً مفهومی کشیده شده است.	<ul style="list-style-type: none"> هرمنوتیک دیدگاه خودباوری پدیدارشناسی پدیدار شناسی متعالی پدیدار شناسی وجودی
پارادایم انسان گرای بنیادی	این پارادایم به ایجاد جامعه شناسی تغییر بنیادین از دید ذهنی گرا توجه دارد. اساسی ترین مفاهیمی که در این پارادایم وجود دارد این است که انسان مقهور ساخت های ایدئولوژیکی می شود که با آن در ارتباط است.	<ul style="list-style-type: none"> نظریه انتقادی جامعه شناسی لوکاج جامعه شناسی گرامشی مکتب فرانکفورت فردگرایی آنارشیستی وجودگرایی فرانسوی
ساختارگرای بنیادی	نظریه پردازان این پارادایم تغییر بنیادین را در دیدگاه عینی تری دنبال می کنند. به عقیده آنان بایستی ساختارهای اجتماعی که مانع پیشرفت انسان ها به سوی حقیقت است را تغییر داد.	<ul style="list-style-type: none"> نظریه اجتماعی روسی مارکسیسم معاصر مدیترانه ای نظریه تضاد (تعارض)

۳-۲- گزارشگری و ذینفعان از منظر جامعه-شناسی

بر اساس تئوری نمایندگی و تئوری حسابداری مدیریت قرارداد، شرکت کانونی از قراردادها است، قرار دادهایی همچون قرارداد میان مدیر و مالکان، اعتباردهندگان، تأمین کنندگان، کارکنان که تشکیل دهنده شرکت می باشند. یکی از قراردادهای، قراردادی است که بین مدیر و حسابداری مدیریت منعقد می گردد. در واقع در این نمایندگی، مدیر نقش مالک و حسابدار مدیریت نقش نماینده را ایفا می کند. تأمین نیازهای اطلاعاتی تمام استفاده کنندگان، توسط صورت های مالی امکان پذیر نیست. اما نیازهایی وجود دارند که برای تمامی استفاده کنندگان مشترک هستند. استفاده کنندگان صورت های مالی و نیازهای اطلاعاتی آنان به شرح زیر است (استانداردهای حسابداری، ۱۳۹۵):

◀ سرمایه گذاران: اینان به اطلاعاتی نیاز دارند که براساس آن بتوانند در مورد خرید، نگهداری یا

فروش سهام تصمیم گیری کنند و عملکرد مدیریت واحد تجاری و توان واحد تجاری را جهت پرداخت سود سهام مورد ارزیابی قرار دهند.

◀ اعطاکندگان تسهیلات مالی: اعطاکندگان تسهیلات مالی، علاقه مند به اطلاعاتی هستند که براساس آن بتوانند توان واحد تجاری را در بازپرداخت به موقع اصل و متفرعات تسهیلات دریافتی، ارزیابی کنند.

◀ تأمین کنندگان کالا و خدمات و سایر بستانکاران: تأمین کنندگان کالا و خدمات و سایر بستانکاران، به اطلاعاتی علاقه مند هستند که آن ها را در اتخاذ تصمیم در زمینه فروش کالا و خدمات به واحد تجاری و ارزیابی توان واحد تجاری جهت بازپرداخت بدهی های خود در سررسید، یاری رساند.

◀ مشتریان: علاقه مشتریان به کسب اطلاعات در مورد تداوم فعالیت واحد تجاری است، بالاخص

۲-۴- نظریه های موجود در زمینه مسئولیت اجتماعی و پاسخگویی شرکت ها

اقتصاد سیاسی یک روش مطالعه علمی درباره پدیده های اجتماعی است. این رهیافت بر وجود ارتباط میان مؤلفه های سیاسی و اقتصادی در شکل دادن به پدیده های اجتماعی مبتنی است. به همین دلیل اگرچه اغلب زیرمجموعه علم اقتصاد دانسته می شود، باید آن را چیزی فراتر از علم اقتصاد محض دانست؛ اقتصاد سیاسی به شکل اختصاری PE است، اما علم اقتصاد مثلاً برای تحلیل رفتار انتخاباتی طبقات مختلف به منافع اقتصادی آن طبقات رجوع می شود یا تأثیر اقتصادی یک تصمیم گیری سیاسی مورد مطالعه قرار می گیرد (دیگان^{۳۲}، ۲۰۰۶). نخستین بار، اصطلاح اقتصاد سیاسی توسط پیروان مکتب مرکانتیلیسم (سوداگری) عنوان گردید و سپس مورد بحث علمای کلاسیک اقتصاد نظیر آدام اسمیت قرار گرفت. در نظریه قانونی بودن یا مشروعیت بیان می شود که سازمان ها و شرکت ها باید در جامعه مورد تایید قرار گیرند و به صورتی عملکرد داشته باشند که عرف جامعه آن را تایید نماید. نظریه ذی نفعان به تدریج از دهه ۱۹۷۰ توسعه یافت. یکی از اولین توضیحات در مورد این تئوری در رشته مدیریت، توسط فریمن (۱۹۸۴) ارائه گردید. وی تئوری عمومی شرکت را مطرح و پاسخگویی شرکتی را به گروه گسترده ای از ذی نفعان پیشنهاد کرد (ویسر^{۳۳}، ۲۰۱۲). جدول (۳) انواع نظریه های مسئولیت اجتماعی و پاسخ گویی شرکت ها را نشان می دهد.

زمانی که رابطه آنان با واحد تجاری بلندمدت بوده یا اینکه درحد قابل ملاحظه ای، به محصولات و خدمات واحد تجاری وابسته باشند.

◀ کارکنان واحد تجاری: کارکنان و نمایندگان آنها، به اطلاعاتی در مورد ثبات و سودآوری کارفرمایان خود علاقه مندند. اینان همچنین علاقه مند به اطلاعاتی هستند که آنها را در ارزیابی توان واحد تجاری مبنی بر تأمین حقوق و مزایا، ایجاد فرصت های شغلی، و پرداخت مزایای پایان خدمت، یاری دهد.

◀ دولت و مؤسسات دولتی: دولت و مؤسسات تابع آن در رابطه با تخصیص منابع، علاقه مند به فعالیتهای واحد تجاری هستند. اینان همچنین برای تنظیم فعالیتهای واحدهای تجاری، تعیین سیاست های مالیاتی و تشخیص مالیات و نیز تهیه آمار ملی، به اطلاعات نیاز دارند.

◀ جامعه به طور عام: آحاد جامعه به طرق مختلف، تحت تأثیر واحدهای تجاری قرار می گیرند. به طور مثال، واحدهای تجاری ممکن است در اقتصاد محلی، از طریق ایجاد اشتغال و استفاده از محصولات فروشندگان محلی، نقش قابل ملاحظه ای ایفا کنند.

◀ سایر استفاده کنندگان: اشخاص دیگری که عمدتاً به ارائه انواع خدمات به استفاده کنندگان مذکور، بالاخص سرمایه گذاران اشتغال دارند، جهت رفع برخی نیازهای اطلاعاتی خود به صورت های مالی تکیه می کنند. بر این اساس، افزایش آگاهی ذی- نفعان در مورد مسئولیت ها و تعهدات اخلاقی شرکت نسبت به جامعه، منجر به نیاز به گزارشگری مسئولیت های اجتماعی شرکت ها شده است (تیرومنکام^{۳۱}، ۲۰۰۸).

جدول ۳. انواع نظریه‌ها در خصوص مسئولیت اجتماعی و پاسخگویی شرکت‌ها (هوی و همکاران ۲۰۱۴، ۴)

تعاریف	نظریه
براساس این دیدگاه مسئولیت اصلی شرکت در جامعه آمریکا تولید کالاها و خدمات برای کسب سود است، مسئولیت اجتماعی یک امر دولتی است و شرکتها فقط وظیفه مسئولیت پاسخگویی به سهامداران را دارند و باید منافع آنان را بیشینه کنند	اقتصاد سیاسی سنتی کلاسیک
شرکتها در مقابل سرمایه گذاران، کارکنان، مصرف کنندگان، فروشندگان، شهروندان، صنعت، دولت، نسل های آینده، محیط و غیره مسئول هستند. شرکت باید فعالیت‌هایی همچون خودداری از خسارت رساندن و صدمه زدن به جامعه و همکاری فعالانه و مستقیم برای ارتقای کیفیت زندگی همه افراد جامعه نیز انجام دهد.	اقتصاد سیاسی غیرسنتی
سازمان‌ها به دنبال حصول اطمینان از این موضوع هستند که شرکت‌ها طبق حدود و عرف جامعه مربوط عمل می کنند یا خیر؟ طبق این نظریه، تهیه اطلاعات راجع به عملکرد اجتماعی و محیطی یک سازمان منجر به افزایش میزان اعتماد جامعه به آن سازمان می شود.	قانونی بودن
این نظریه شاخه ای اخلاقی یا دستوری و شاخه ای مدیریتی دارد. طبق شاخه اخلاقی، ذینفعان این حق را دارند که سازمان با آنها منصفانه رفتار کند، این امر به میزان تأثیرگذاری ذینفع در امور شرکت ارتباطی ندارد. طبق شاخه مدیریتی هر چه سهامدار برای سازمان مهمتر باشد تلاش بیشتری برای ایجاد رابطه انجام میشود. سازمان به تمام ذینفعان به طور یکسان پاسخ نخواهد داد، فقط به آن دسته پاسخ میدهد که فرض می شود قدرتمند هستند و برای ادامه حیات شرکت مهم‌ترند.	ذینفعان

۲-۵- ظهور جامعه شناسی در پژوهش های حسابداری

در سال ۱۹۷۹، کتاب بورل و مورگان با نام پارادایم‌های جامعه شناسی و تحلیل سازمانی، تاثیر عظیمی بر درک و فهم کسانی که از تحصیلات آکادمیک حسابداری در حوزه کاری خود برخوردار بودند گذاشت. این کتاب پارادایم‌های ممکن را به چهار مورد کاهش داده و پژوهشگران حسابداری را از این جهت تا حد زیادی متقاعد ساخته که سهم عمده ادبیات پژوهشی حسابداری موجود کارکردگرا بوده و فرصت های جدیدی برای کشف الگوهای ساختارگرا (مارکسیست)، تفسیری و پارادایم انسان‌گرا وجود داشته است. ویلموت (۱۹۸۳) و هوپر و پاول (۱۹۸۴) ابتدا مبادرت به تحلیل ادبیات پژوهشی حسابداری مدیریت بر مبنای پارادایم بورل و مورگان نمودند و بلافاصله تحلیل های برگرفته از پژوهش‌های اصلی حسابداری چوآ (۱۹۸۶)، هوپر و همکارانش (۱۹۸۷) را مدنظر قرار دادند. مجلات جدید حسابداری به دنبال پشتیبانی از مقالات پیشگام عرضه شده در حوزه حسابداری، سازمانها و جامعه می باشند. با رواج این مجلات، طرح های پژوهشی حسابداری جدیدی با

گرایش های جامعه شناسی و فلسفه ارائه شده و جنبه سازمانی به خود گرفتند (بنی طالبی، ۱۳۹۵). همانطور که ظهور مجلات جدید گواهی می‌دهد، کشف این دسته از نظریه های مختلف اجتماعی از سوی پژوهشگران حسابداری، راه را برای انجام پژوهش‌های جدید بیشتری هموار کرده است. با این حال هزینه های پیش روی این قبیل پدیده ها باید از طریق ارجاع به شرایط مشابه بزرگتر، احساس سازی های شخصی، تبدیل پدیده حسابداری به ضمیمه این دسته رویدادها و یا ایجاد زمینه های برای پوشش کامل این قبیل پدیده ها، توسط آنها توجیه شود. این دسته از عوامل پنهان را می توان تحت عناوین "کارکردها" در توجیهات کارکردگرایان، "سرمایه داری" در توجیهات مارکسیستی، یا "انگیزه های غیرملموس افراد، ساخت معنا و مفهوم سازی" در دیدگاه تفسیری مورد اشاره قرار داد. این علم ظاهرا باید همه چیز درباره اصطلاحات فنی باشد، اما در حقیقت ابزاری است که مثلا در خدمت طبقه سرمایه دار غالب است یا اینکه به منظور ایجاد اعتماد یا خلق معنای شخصی افراد، تناسب پیدا می‌کند.

۲-۶- حسابداری به عنوان فعالیت سازمانی و اجتماعی

افرادی نظیر وبر، سامبارت و مارکس، و تحقیق پیرامون تحلیل روابط متقابل بین تغییر اجتماعی در مقیاسی کلان و تغییر حسابداری تقریباً به طور کامل به خاطر نگرانی بابت گروه‌ها و محرک‌های گروهی دچار تغییر و جابجایی شده بود. نیاز به جبران این مسئله بوسیله تحلیل مجدد حسابداری در سطح کلان، به طور مشخص توسط هاپ وود توضیح داده شد. او بیان کرد که فرایندهایی که توسط آنها گروه‌ها، عملکرد حسابداری در سازمان‌ها را کنترل نموده و بر آن‌ها تاثیر می‌گذارند، توسط فشارهایی که در محیط

اقتصادی و اجتماعی گسترده تری به وجود می‌آیند، به هم مربوط می‌شوند (هرییک و همکاران^{۳۵}، ۲۰۱۴). چهار دیدگاه غالب تحقیقات حسابداری اجتماعی و زیست محیطی^{۳۶} (SEAR) را مورد بررسی قرار می‌دهیم: زمینه کسب و کار، نظریه انتقادی، نظریه رادیکال و رئالیسم انتقادی / تفسیرگرایی. بدین ترتیب فرصتی برای در نظر گرفتن نقش برجسته‌ای که در این رشته‌ی در حال ظهور بازی می‌کنند، مهیا می‌شود. به نظر می‌رسد که SEAR یک رویکرد عمده کسب و کار را در راستای پایداری به ارمغان آورده است.

جدول ۴. دیدگاه‌های تحقیقات حسابداری اجتماعی و زیست محیطی

توضیحات	رویکرد
محققان زمینه کسب و کار به بررسی شیوه‌های اجتماعی و محیطی می‌پردازند. اطلاعات مناسب می‌تواند عملیات کسب و کار موجود را تقویت کند (برای مثال، بهره‌وری بیشتر). علاوه بر این، کار در این زمینه به دنبال ارائه اطلاعات "بهتر"، بهبود تصمیم‌گیری‌های داخلی و کاهش دادرسی‌های اجتماعی و زیست محیطی را به دنبال خواهد داشت. این امر، پاسخگویی بیشتر به ذینفعان خارجی را فراهم می‌کند SEAR اغلب برای افزایش پایداری	زمینه کسب و کار
از تئوری حسابداری انتقادی نشات می‌گیرد. معتقد به تغییر اجتماعی است و از طریق تمرکز بر اخلاق حرفه‌ای و تحولات اخلاقی از نظام اجتماعی فعلی پدیدار می‌شود. ادعای کلی اخلاقی آن است که امکان ایجاد نقاط مشترک درون سیستم فعلی وجود دارد.	تکاملی
تمایل به بررسی پویایی در پایه و ساختار روابط سرمایه‌داری در تولید وجود دارد. حسابداری اجتماعی و زیست محیطی از لحاظ نقش بهبود دهنده، میانجیگری، اصلاح‌کننده و تغییر وظایف حسابداری در راستای منافع عمومی را مورد بحث قرار می‌دهند.	انتقادی و رادیکالی
از طریق تفسیر حسابداری می‌تواند رویدادهای خاص را شناسایی کند، تحقیقات SEAR را هدایت می‌کند تا مفاهیم مختلفی را ارائه دهد و شاید بینش‌های نهفته برای تغییرات احتمالی را آشکار نماید. از طریق این فرایند ارزیابی، چارچوب تفسیرگرایانه، حسابها، یادداشت‌ها و گزارش‌ها را درباره رابطه بین انسان‌ها و محیط فراهم می‌کند. این ارزیابی از طریق.	انتقادی یا تفسیرگرایانه

۲-۷- پیشنهاد تحقیق

تاکنون پژوهشی که به طور مستقیم به بررسی حسابداری و جامعه‌شناسی از منظر پارادایم‌ها و تئوری‌ها بپردازد، انجام نشده است. اما با توجه به موضوع کلی پژوهش می‌توان مهم‌ترین مطالعاتی که درخصوص هریک از اجزای این موضوع صورت گرفته را مورد بررسی قرار داد. به همین منظور در ادامه، پژوهش‌های صورت گرفته درخصوص پارادایم‌های حسابداری، پارادایم‌های جامعه‌شناسی و حسابداری

اجتماعی از منظر ویژگی‌های کیفی و گزارشگری مورد بررسی قرار گرفته است. در ادامه به اختصار به مرور برخی از مطالعات پیشین در جدول پنج، می‌پردازیم:

جدول ۵. پیشینه تحقیق

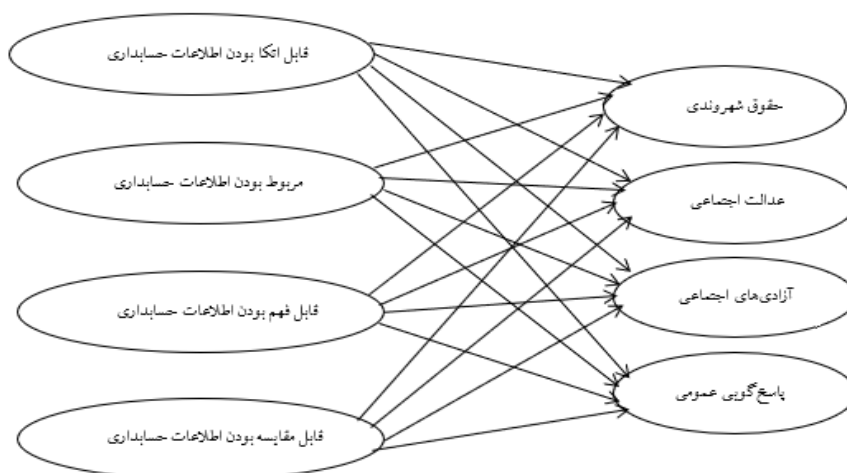
محقق	دستاورد
جنز ^{۳۷} و همکاران (۲۰۲۱)	در مطالعه ای به بررسی فرهنگ حسابداری و جامعه شناسی پرداختند. آنان نتیجه گرفتند که فرهنگ مجموعه ای از باورها و اعتقاداتی است که میان اعضای یک گروه، جامعه و سازمان مشترک است. فرهنگ از جمله عواملی است که تاثیر به سزایی بر حسابداری می گذارد. تحقیق حاضر در واقع تلاشی در جهت شناخت حوزه ها و مولفه های فرهنگی و تاثیر آن بر حسابداری می باشد. در این راستا در این تحقیق رابطه حسابداری به عنوان علمی که بدون خرده ابعاد فرهنگی در تمامی جوامع شکل یکسانی دارد و فرهنگ که یکی از عوامل ایجاد تفاوت در شیوه های عمل حسابداری است، مورد ررسی قرار می گیرد تا در نهایت حسابداری به عنوان علمی از علوم اجتماعی و مفهومی فرهنگی مشخص گردد.
کورناد ^{۳۸} (۲۰۲۰)	در مقاله ای به بررسی تبیین جامعه شناسی و حسابداری پرداخت. وی نتیجه گرفتند که سنجش شاخص های اجتماعی به برنامه ریزان اجتماعی کمک می کند تا بودجه لازم را به بخش های مختلف تخصیص دهند؛ به نحوی که از منابع مختلف بهره برداری مطلوب به عمل آید، و در نهایت کیفیت زندگی بهبود یابد. از آنجا که به لحاظ جامعه شناسی روش زندگی افراد همواره در معرض تغییر است، پیش بینی شاخص های اجتماعی یا به تعبیری حسابداری اجتماعی از اهمیت قابل توجهی برخوردار است. از این رو، امروزه باید ارتباط نزدیک و معناداری بین جامعه شناسی حسابداری برقرار گردد. توسعه مبتنی بر حسابداری اجتماعی یکی از اهداف تحقیق است. حلقه مفقوده بین توسعه پایدار از یکسو و حسابداری از سوی دیگر، که همانا جامعه شناسی است
آردنز ^{۳۹} و همکاران (۲۰۱۹)	در مقاله ای به تبیین پارادایم حسابداری و جامعه شناسی مسولیت اجتماعی پرداختند. آنان نتیجه گرفتند که امروزه؛ توجه به اثرات شرکت ها در جامعه، منجر به ظهور مفهوم نوظهور و مهم در ادبیات کسب و کار به نام مسولیت اجتماعی و پایداری شرکت ها گردیده است شرکت ها، واکنش های مختلفی در جهت پاسخگویی به تقاضاهای جدید دارند به گونه ای که برخی شرکت ها فرهنگ سازمانی و حاکمیتی خود را تغییر داده و در نظر گرفتن مسولیت اجتماعی شرکت ها را به عنوان هسته اصلی فعالیت های تجاری شان پذیرفته اند. رهبران شرکت ها با وظیفه ای پویا و چالش برانگیز در زمینه استاندارد های اخلاقی اجتماعی با هدف عملیات تجاری مسولانه مواجه اند.
توفیدی ^{۴۰} (۲۰۱۸)	در مقاله ای به بررسی مروری و تحلیلی بکارگیری تئوری انتقادی اکسل هونته در تحقیقات حسابداری انتقادی در مکتب فرانکفورت پرداخت. نظریه انتقادی فرانکفورت قصد دارد تا هنجارهای منطقی قابل دفاع را از نگاه اجتماعی در حال تغییر هستند و یا می توانند بر تغییرات اجتماعی اثرگذار باشند، مورد بررسی دقیق قرار دهد. تئوری انتقادی هانس می تواند بی عدالتی های اجتماعی را که حسابداران در آن نقش دارند شناسایی نماید.
جونیدیز و همکار ^{۴۱} (۲۰۱۵)	در مطالعه ای در زمینه «کاربرد تئوری های جامعه شناسی در حسابداری» به دنبال شبکه ای بودند که دانش حسابداری چگونه تدوین، پیشرفت و توسعه می یابد. برای پاسخ به این سوال از کنشگر شبکه استفاده کردند.
هاسارد و همکار ^{۴۲} (۲۰۱۳)	در پژوهشی به بررسی نقش پارادایم های جامعه شناسی در کمک به تجزیه و تحلیل سازمانی پرداختند. آنها ابتدا به بررسی مدل بورل و مورگان پرداختند و سپس پیشنهاد کردند که از یک پارادایم پسامدرن در غالب تفکر خلاق استفاده نمود. این دو محقق با بررسی تحقیقات مختلف با تاکید بر نظریه شبکه کنشگر، بیان کردند که تفکر پسامدرن و پساساختاری می تواند از سایر دیدگاه ها موثرتر واقع شود.
سیکا ^{۴۳} (۲۰۱۱)	در مطالعه ای بیان کرده است که اصول حسابداری سنتی، مثل: مربوط بودن، فرض تعهدی، عینیت، محافظه کاری، تفکیک شخصیت و بهای تمام شده تاریخی در پاسخگویی برای هزینه های اجتماعی و نگرانی برای رفاه بشر ناتوان هستند و نیاز به اجرای اصول حسابداری اجتماعی می باشد.
ریچاردسون و همکار ^{۴۴} (۲۰۱۱)	در پژوهشی به معرفی و تفسیر بینش جامعه شناسی ارزش پرداختند. آنها به بررسی اصول اساسی جامعه شناسی نوین پرداخته و تفسیری از مطالعات انجام شده در خصوص حسابداری هزینه ها از بعد جامعه شناسی ارائه نمودند. بررسی آنها نشان داد که رویکرد عملگرایانه در زمینه حسابداری، می تواند به عنوان پلی بین نظریه نهاد و نظریه عملگرایی باشد.
مادل ^{۴۵} (۲۰۱۰)	در پژوهشی به بررسی نقش روشهای ترکیبی در استفاده از پارادایم های مختلف در تحقیقات حسابداری مدیریت پرداخت. به عقیده وی با توجه به مشکلاتی که در بکارگیری پارادایم های تفسیری و انتقادی وجود دارد، بهتر است از ترکیبی از این دو به عنوان یک استراتژی جایگزین و یک تعادل بین پارادایمی بهره گرفت.
الکافه ^{۴۶} (۲۰۰۸)	پراکنده گی های نوآوری های حسابداری مدیریت را از دید فرآیند ساخت و تفسیر نظریه کنشگر شبکه (جامعه شناسی علم) مورد بررسی قرار دادند. آنها با استفاده از نظریه کنشگر شبکه، دو دسته از نوآوری های حسابداری؛ هزینه یابی بر مبنای فعالیت را مورد بررسی قرار دادند.

محقق	دستاورد
بارلو ۴۷ (۲۰۰۳)	در پژوهشی به نقش حسابداری و گزارشگری عادلانه در مدیریت شرکتها پرداختند. طبق نظر آنها توسعه استانداردهای حسابداری بیانگر این است که حسابداری هزینه های تاریخی باید با پارادیم حسابداری ارزش منصفانه جایگزین شود و علاوه بر آن باید اطلاعات مربوط به عملکرد اجتماعی به صورت شفاف گزارش شود تا از این طریق عملکرد نظارت بهبود یابد و اطلاعات مفیدتری در اختیار استفاده کنندگان قرار گیرد.
بلندنظر (۱۳۹۵)	در پژوهشی به بررسی توسعه چارچوب حسابداری مسئولیت اجتماعی به سمت ارزیابی واحدهای اقتصادی پرداختند. یافته های تحقیق این واقعیت را روشن می کند که بهترین عملکرد حسابداری مسئولیت اجتماعی وابسته به ارزش ها و استراتژی های سازمانی منحصر به فرد هر شرکت می باشد. تحقیق آنها نشانگر این چالش است که چه نوع حسابداری مسئولیت اجتماعی باید توسعه داده شود
خواجوی (۱۳۹۵)	به بررسی و مقایسه نظریه دامنه و نظریه روش در پژوهش های حسابداری مدیریت با تاکید بر نظریه کنشگر- شبکه با استفاده از رویکرد پیمایشی پرداختند. تعامل بین نظریه های دامنه و نظریه های روش موجب افزایش شتاب پیشرفت این نظریه ها می شود. از اینرو، تعامل بین آنها می تواند موجب بروز تاثیرات بلندمدت شود، به خصوص از طریق وسیع کردن مرزهای دامنه موضوعات نظری
رهنمای رودپشتی و مرتضوی (۱۳۹۴)	به تبیین نظریه شبکه کنشگران (ANT) در حسابداری از منظر دانش پرداختند. بر اساس نتایج پژوهش با استفاده از پرسشنامه و رویکرد پیمایشی، مشخص شد این نظریه قابلیت بررسی و تبیین کنشگران انسانی و غیر انسانی موثر در سیستم حسابداری همچنین نحوه ارتباطات و تعاملات آنها در قالب شبکه کنشگران از دیدگاه جامعه شناسی را داراست، به گونه ای که در هر سیستم حسابداری می توان بر اساس این نظریه شبکه های موجود، کلیه کنشگران موثر در هر شبکه و نقش آنها، نوع کنش، جعبه سیاه موجود و فعل انجام گرفته را شناسایی نمود و بر اساس مبانی نظری این تئوری و مباحث جامعه شناسی به تبیین و تحلیل ساختار سیستم اطلاعات حسابداری پرداخت.
لاریمی و محسنی (۱۳۹۳)	به بررسی سیاست ها و ارزیابی تحقیقات تفسیری حسابداری (IAR) پرداختند. به این منظور جایگاه و وجوه اشتراک بین تحقیقات تفسیری حسابداری را با بدنه اصلی و جریان تحقیقات انتقادی حسابداری مورد بررسی قرار دادند. آنها در پژوهش خود ماهیت، هویت و کارکرد تحقیقات تفسیری حسابداری و نیز جایگاه آن نسبت به سایر تحقیقات حسابداری را مورد بررسی قرار دادند.

۲-۸- مدل مفهومی و فرضیات پژوهش

بر اساس نتایج مطالعات انجام شده الگویی مفهومی به صورت زیر با استفاده از دو دسته متغیرهای اساسی مطرح در ارتباط با خصوصیات کیفی گزارشگری در حسابداری و شاخص های با اهمیت

جامعه شناسی به لحاظ گزارشگری که می توانند به بهبود مشخصات گزارش های مالی و از آن طریق به جامعه شناسی گزارشگری کمک نمایند، ارائه شده است:

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

۲-۹- فرضیات پژوهش

فرضیه‌های پژوهش به شرح زیر می‌باشند:

- ۱) بین دو زمینه جامعه‌شناسی و حسابداری ارتباط موثر وجود دارد.
- ۲) تئوری‌ها و پارادایم‌های مطرح در رشته حسابداری، متأثر از نگاه جامعه‌شناختی هستند.
- ۳) پارادایم‌های مطرح در بیانیه انجمن حسابداری آمریکا را می‌توان با شاخص‌های مطرح در پارادایم‌های جامعه‌شناسی مقایسه نمود.
- ۴) حرکت پارادایم‌های حسابداری از رویکردهای سنتی به رویکردهای نوین جامعه‌گرایانه را می‌توان با حرکت پارادایم‌های جامعه‌شناسی مقایسه کرد.

و جامعه‌شناسی داشته باشند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۱۷۰ نفر برآورد شده است. از آنجا که امکان تهیه فهرستی از اعضای جامعه آماری و نمونه‌گیری به روش تصادفی ساده وجود ندارد، نمونه مورد نظر با روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شده است.

به‌منظور بررسی و تجزیه و تحلیل متغیرهای مربوط به تحقیق و سنجش ایده‌های جامعه آماری در ارتباط با آن‌ها، از ابزار پرسشنامه برای گردآوری داده‌ها استفاده شده است. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای SPSS21 استفاده شده است. برای آزمون فرضیه‌ها از آزمون تی تک نمونه‌ای استفاده گردیده است.

۲-۳- روایی و پایایی پژوهش

در این پژوهش با استفاده از نظرات خبرگان و اساتید رشته حسابداری، پرسشنامه‌ای تدوین شد و مبنای بررسی‌ها قرار گرفت. به منظور سنجش اعتبار محتوای پرسشنامه‌ها، از روش لاوشه (۱۹۷۵) استفاده گردید. برای آزمون اعتبار ساختاری از نظرات متخصصان و تعدادی از اساتید رشته حسابداری استفاده شده است. به‌دلیل عدم شناسایی مشکلات مفهومی توسط ایشان، اعتبار ساختاری پرسشنامه تأیید گردید. همچنین جهت ارزیابی اعتبار سازه‌ای طیف، ضمن استناد به مبانی نظری تحقیق از تحلیل عاملی^{۴۸} به روش مؤلفه‌های اصلی با چرخش واریماکس نیز استفاده شد.

۴- یافته‌های پژوهش

۴-۱- آمار توصیفی

به‌طور کلی، روش‌هایی را که به‌وسیله آن‌ها می‌توان اطلاعات جمع‌آوری شده را پردازش کرده و خلاصه نمود، آمار توصیفی می‌نامند. این نوع آمار صرفاً به توصیف جامعه یا نمونه می‌پردازد و هدف از آن، محاسبه پارامترهای جامعه یا نمونه پژوهش است. شاخص‌های آماری توصیفی استفاده شده در این پژوهش، میانگین، میانه، انحراف معیار، بیشینه و کمینه می‌باشند.

۳- روش‌شناسی پژوهش

این تحقیق از جنبه هدف، از نوع تحقیقات کاربردی-توسعه‌ای به شمار می‌رود، زیرا نتایج حاصل از آن می‌تواند در تصمیمات مدیران و سیاست‌گذاران بازار سرمایه مورد استفاده قرار گیرد. همچنین از بعد نحوه استنباط در خصوص فرضیه‌های پژوهش، در گروه تحقیقات توصیفی و میدانی قرار می‌گیرد. در این مطالعه، در گام نخست از رویکرد تحلیل محتوا برای بررسی و دستیابی به پاسخی برای سوالات مدنظر، کمک گرفته شده است. تحلیل محتوا از تکنیک‌های مربوط به روش اسنادی در پژوهش علوم انسانی و اجتماعی می‌باشد.

۳-۱- جامعه آماری و نمونه آماری

جامعه آماری این پژوهش، شامل اساتید برجسته رشته حسابداری کشور می‌باشد و به عنوان نمونه، اساتید برجسته رشته حسابداری و افراد خبره در این حوزه، به عنوان مخاطبان، مورد پرسش قرار گرفته‌اند. شروط انتخاب نمونه آماری به شرح زیر می‌باشد: ۱. هیات علمی دانشگاه در رشته حسابداری باشند. ۲. حداقل دارای ۱۰ سال سابقه تدریس باشند. ۴. حداقل دو مقاله علمی پژوهشی در زمینه حسابداری

جدول ۶. توزیع پاسخگویان بر حسب متغیرهای زمینه‌ای

نام متغیر	گروه‌ها	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
مرتبه علمی	استادیار	۱۲۱	۷۱/۲	۷۱/۲
	دانشیار و بالاتر	۴۹	۲۸/۸	۱۰۰
سن	زیر ۳۵ سال	۵۹	۳۴/۷	۳۴/۷
	۳۵ تا ۴۰ سال	۷۵	۴۴/۱	۷۸/۸
	۴۰ سال و بالاتر	۳۶	۲۱/۲	۱۰۰
جنسیت	مرد	۱۳۳	۷۸/۲	۷۸/۲
	زن	۳۷	۲۱/۸	۱۰۰

در جامعه‌شناسی «مربوط به گزینه «بسیار قوی» است و بیشترین درصد مربوط به گویه‌های «ارتباط بیشینه-سازي سود در راستای بیشینه‌سازی ثروت سهامداران در حسابداری و کل‌گرایی در جامعه‌شناسی»، «ارتباط بیشینه‌سازی سود در راستای تعادل بین حقوق سهامداران، کارکنان، مشتریان و مردم در حسابداری و ذره‌گرایی در جامعه‌شناسی» و «ارتباط ایده کسب سود در کنار تأمین اهداف اجتماعی در حسابداری و کل‌گرایی در جامعه‌شناسی» مربوط به گزینه «قوی» است.

۴-۱-۱- توصیف شاخص‌های ارتباط بین دو زمینه جامعه‌شناسی و حسابداری

در این بخش به بررسی وضعیت مربوط به شاخص‌های توصیفی شاخص‌های مورد مطالعه برای ارتباط بین دو زمینه جامعه‌شناسی و حسابداری پرداخته شده است. بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۷ بیشترین درصد مربوط به گویه‌های «ارتباط بیشینه‌سازی سود در راستای بیشینه‌سازی ثروت سهامداران در حسابداری و ذره‌گرایی در جامعه‌شناسی» و «ارتباط بیشینه‌سازی سود در راستای تعادل بین حقوق سهامداران، کارکنان، مشتریان و مردم در حسابداری و کل‌گرایی

جدول ۷. شاخص‌های توصیفی ارتباط بین دو زمینه جامعه‌شناسی و حسابداری

بسیار قوی	بسیار ضعیف	ضعیف	معمولی	قوی	شاخص‌های پژوهش
۳۸/۲	۱۱/۷	۱۴/۸	۱۵/۳	۲۰	ارتباط بیشینه‌سازی سود در راستای بیشینه‌سازی ثروت سهامداران در حسابداری و ذره‌گرایی در جامعه‌شناسی
۲۲/۴	۸/۸	۱۱/۷	۲۱/۲	۳۵/۹	ارتباط بیشینه‌سازی سود در راستای بیشینه‌سازی ثروت سهامداران در حسابداری و کل‌گرایی در جامعه‌شناسی
۳۱/۸	۱۰	۹/۴	۱۶/۵	۳۲/۴	ارتباط بیشینه‌سازی سود در راستای تعادل بین حقوق سهامداران، کارکنان، مشتریان و مردم در حسابداری و ذره‌گرایی در جامعه‌شناسی
۳۷/۶	۱۰	۱۶/۵	۱۴/۱	۲۱/۸	ارتباط بیشینه‌سازی سود در راستای تعادل بین حقوق سهامداران، کارکنان، مشتریان و مردم در حسابداری و کل‌گرایی در جامعه‌شناسی
۲۳/۵	۵/۹	۱۳/۵	۲۲/۴	۳۴/۷	ارتباط ایده کسب سود در کنار تأمین اهداف اجتماعی در حسابداری و ذره‌گرایی در جامعه‌شناسی
۳۲/۹	۰	۴/۱	۲۳/۵	۳۹/۴	ارتباط ایده کسب سود در کنار تأمین اهداف اجتماعی در حسابداری و کل‌گرایی در جامعه‌شناسی

۴-۱-۲- توصیف شاخص‌های مربوط به تأثیرپذیری دیدگاه‌ها در حسابداری از منظر نگاه جامعه‌شناختی بر اساس نتایج ارائه شده در جدول ۸ بیشترین درصد مربوط به گویه‌های «دیدگاه کارکردگرایی در حسابداری متأثر از منظر نگاه جامعه‌شناختی است»، «استفاده از نظریه شبکه کنشگران در مباحث حسابداری متأثر از منظر نگاه جامعه‌شناختی است».

جدول ۹. شاخص‌های توصیفی شاخص‌های تأثیرپذیری دیدگاه‌های رایج در حسابداری از منظر جامعه‌شناختی

شاخص‌های پژوهش	بسیار ضعیف	ضعیف	معمولی	قوی	بسیار قوی
دیدگاه کارکردگرایی در حسابداری متأثر از منظر نگاه جامعه‌شناختی است	۱۰/۶	۱۷/۱	۲۷/۶	۲۸/۸	۱۵/۹
استفاده از نظریه شبکه کنشگران در حسابداری متأثر از نگاه جامعه‌شناختی است.	۸/۸	۳۱/۲	۱۸/۸	۲۷/۱	۱۴/۱
استفاده از پژوهش اقدامی در حسابداری متأثر از منظر نگاه جامعه‌شناختی است.	۸/۸	۷/۱	۱۲/۴	۳۸/۸	۳۲/۹
ساختارگرایان افراطی در حسابداری متأثر از منظر نگاه جامعه‌شناختی است	۸/۸	۸/۴	۲۳/۷	۳۱/۸	۲۷/۶

با شاخص‌های مطرح در پارادایم اثبات‌گرایی در جامعه‌شناسی «مربوط به گزینه «بسیار قوی» است. شاخص‌های توصیفی شاخص‌های مورد مطالعه برای ارتباط پارادایم‌های فکری حسابداری به بیانیه انجمن حسابداری آمریکا با پارادایم اثبات‌گرایی در جامعه‌شناسی.

۴-۱-۳- توصیف شاخص‌های مورد مطالعه برای ارتباط پارادایم‌های فکری حسابداری به بیانیه انجمن حسابداری آمریکا با پارادایم اثبات‌گرایی در جامعه‌شناسی بر اساس نتایج ارائه شده در جدول بیشترین درصد مربوط به تمام گویه‌ها، به جز گویه «ارتباط پارادایم مدل تصمیم‌گیری در کل بازار در حسابداری

جدول ۱۰. شاخص‌های توصیفی شاخص‌های مورد مطالعه برای ارتباط پارادایم‌های فکری حسابداری به بیانیه انجمن

شاخص‌های پژوهش	بسیار ضعیف	ضعیف	معمولی	قوی	بسیار قوی
ارتباط پارادایم انسان‌شناختی - استقرا در حسابداری با شاخص‌های مطرح در پارادایم اثبات‌گرایی در جامعه‌شناسی	۲/۹	۱۱/۸	۱۵/۳	۱۵/۳	۵۴/۷
ارتباط پارادایم سود حقیقی - قیاس در حسابداری با شاخص‌های مطرح در پارادایم اثبات‌گرایی در جامعه‌شناسی	۱۱/۸	۲۴/۷	۱۵/۹	۱۷/۶	۳۰
ارتباط پارادایم سودمندی در تصمیم‌گیری در حسابداری با شاخص‌های مطرح در پارادایم اثبات‌گرایی در جامعه‌شناسی	۸/۸	۱۸/۸	۱۴/۷	۱۹/۴	۳۸/۲
ارتباط پارادایم مدل تصمیم‌گیری در کل بازار در حسابداری با شاخص‌های مطرح در پارادایم اثبات‌گرایی در جامعه‌شناسی	۷	۵/۹	۸/۸	۴۳/۵	۳۴/۷
ارتباط پارادایم مدل تصمیم‌گیری استفاده‌کننده در حسابداری با شاخص‌های مطرح در پارادایم اثبات‌گرایی در جامعه‌شناسی	۴/۷	۱۲/۹	۱۴/۱	۱۹/۴	۴۸/۸
ارتباط پارادایم ارزش اقتصادی اطلاعات در حسابداری با شاخص‌های مطرح در پارادایم اثبات‌گرایی در جامعه‌شناسی	۴/۷	۳/۵	۲۱/۲	۲۵/۹	۴۴/۷

۴-۱-۴- توصیف شاخص‌های ارتباط جهت حرکت پارادایم‌های جامعه‌شناسی و پارادایم‌های فکری در حسابداری

براساس نتایج ارائه شده در جدول ۱۱، بیشترین درصد مربوط به گویه‌های «ارتباط جهت حرکت پارادایم اثبات‌گرایی و نخستین پارادایم حسابداری بر مبنای ماهیت وجودی انسان»، «ارتباط جهت حرکت پارادایم تفسیرگرایی و دومین پارادایم حسابداری بر مبنای ماهیت وجودی انسان»، «ارتباط جهت حرکت پارادایم تفسیرگرایی و دومین پارادایم حسابداری بر مبنای فارغ از ارزش بودن علم»، «ارتباط جهت

حرکت پارادایم انتقادگرایی و سومین پارادایم حسابداری بر مبنای ماهیت وجودی انسان» و «ارتباط جهت حرکت پارادایم انتقادگرایی و سومین پارادایم حسابداری بر مبنای فارغ از ارزش بودن علم» و «ارتباط جهت حرکت پارادایم حسابداری بر مبنای ماهیت وجودی انسان» است و بیشترین درصد مربوط به گزینه «بسیار قوی» است و «ارتباط جهت حرکت پارادایم حسابداری بر مبنای ماهیت وجودی انسان» و نخستین پارادایم حسابداری بر مبنای فارغ از ارزش بودن علم» و «ارتباط جهت حرکت پارادایم حسابداری بر مبنای ماهیت وجودی انسان» است و سومین پارادایم حسابداری بر مبنای مسئولیت اجتماعی» مربوط به گزینه «قوی» است.

جدول ۱۱. شاخص‌های توصیفی برای ارتباط جهت حرکت پارادایم‌های جامعه‌شناسی و پارادایم‌های فکری در حسابداری

بسیار قوی	قوی	معمولی	ضعیف	بسیار ضعیف	شاخص‌های پژوهش
۵۲/۹	۳۴/۱	۷/۱	۲/۹	۲/۹	ارتباط جهت حرکت پارادایم اثبات‌گرایی و نخستین پارادایم حسابداری بر مبنای ماهیت وجودی انسان
۱۷/۶	۳۷/۶	۳۰	۴/۱	۱۰/۶	ارتباط جهت حرکت پارادایم اثبات‌گرایی و نخستین پارادایم حسابداری بر مبنای فارغ از ارزش بودن علم
۳۶/۵	۲۰	۱۴/۷	۱۷/۱	۱۱/۸	ارتباط جهت حرکت پارادایم تفسیرگرایی و دومین پارادایم حسابداری بر مبنای ماهیت وجودی انسان
۴۳/۵	۳۰	۲۴/۱	۲/۴	۰	ارتباط جهت حرکت پارادایم تفسیرگرایی و دومین پارادایم حسابداری بر مبنای فارغ از ارزش بودن علم
۴۲/۳	۲۱/۸	۱۲/۹	۶/۵	۱۶/۵	ارتباط جهت حرکت پارادایم انتقادگرایی و سومین پارادایم حسابداری بر مبنای ماهیت وجودی انسان
۲۷/۱	۳۹/۴	۱۶/۵	۲/۹	۱۴/۱	ارتباط جهت حرکت پارادایم انتقادگرایی و سومین پارادایم حسابداری بر مبنای مسئولیت اجتماعی
۳۶/۵	۲۷/۱	۱۲/۴	۱۱/۸	۱۲/۴	ارتباط جهت حرکت پارادایم انتقادگرایی و سومین پارادایم حسابداری بر مبنای فارغ از ارزش بودن علم

۴-۱-۵- شاخص‌های توصیفی

در این قسمت، میانگین، میانه (معیارهای مرکزی)، انحراف معیار، بیشینه و کمینه (معیارهای پراکندگی) متغیرهای مورد استفاده در این مدل‌ها محاسبه و در جدول شماره ۱۲ آورده شده است.

مقدار میانگین متغیرهای حقوق شهروندی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های اجتماعی و پاسخ‌گویی و پاسخ‌خواهی عمومی به ترتیب برابر ۶۷/۶، ۸/۵۳، ۲۰/۵ و ۷/۲۴ است. مقدار میانه متغیرهای حقوق

شهروندی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های اجتماعی و پاسخ‌گویی و پاسخ‌خواهی عمومی به ترتیب برابر ۶۷، ۹، ۲۱ و ۷/۵ است. انحراف معیار متغیرهای حقوق شهروندی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های اجتماعی و پاسخ‌گویی و پاسخ‌خواهی عمومی به ترتیب برابر ۱۲، ۲/۸، ۴/۳ و ۱/۹۸ است. گفتنی است بیشترین مقدار متغیرهای حقوق شهروندی، عدالت اجتماعی، آزادی‌های اجتماعی و پاسخ‌گویی و پاسخ‌خواهی عمومی به ترتیب برابر با ۹۳، ۱۵، ۳۰ و ۱۰ و کمترین مقدار آنها

به ترتیب برابر با ۴۴، ۳، ۶ و ۲ است. میانگین متغیرهای مستقل قابل اتکا بودن اطلاعات حسابداری، مربوط بودن اطلاعات حسابداری، قابل فهم بودن اطلاعات حسابداری، قابل مقایسه بودن اطلاعات حسابداری به ترتیب برابر ۱۱/۱۸، ۴/۵۷، ۲/۲۲ و ۴/۱۷ است. انحراف معیار این متغیرها به ترتیب برابر ۲/۱۸، ۴/۵۷، ۲/۲۲ و ۴/۱۷ است.

جدول ۱۲. شاخص‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

متغیرهای پژوهش	میانگین	میانه	بیشینه	کمینه	انحراف معیار
حقوق شهروندی	۶۷/۶	۶۷	۹۳	۴۴	۱۲
عدالت اجتماعی	۸/۵۳	۹	۱۵	۳	۲/۸۱
آزادی‌های اجتماعی	۲۰/۵	۲۱	۳۰	۶	۴/۳۱
پاسخ‌گویی و پاسخ‌خواهی عمومی	۷/۲۴	۷/۵	۱۰	۲	۱/۹۸
قابل اتکا بودن اطلاعات حسابداری	۱۱/۱۸	۱۱	۱۵	۵	۲/۱۸
مربوط بودن اطلاعات حسابداری	۲۵/۵۷	۲۷	۳۵	۱۵	۴/۵۷
قابل فهم بودن اطلاعات حسابداری	۱۰/۹۶	۱۱	۱۵	۵	۲/۲۲
قابل مقایسه بودن اطلاعات حسابداری	۱۴/۴۱	۱۵	۲۰	۴	۴/۱۷

۴-۲- آزمون فرضیات

استفاده شده است. از آزمون t یک نمونه‌ای برای آزمون فرض مقایسه میانگین یک نمونه با یک مقدار مشخص استفاده می‌شود که از آماره آزمون t با k درجه آزادی پیروی می‌کند.

در این پژوهش برای به منظور آزمون داده‌های گردآوری شده با استفاده از پرسشنامه‌ها، در مورد فرضیه‌های اول تا چهارم، از آزمون t تک نمونه‌ای

جدول ۱۳. آزمون t تک نمونه‌ای جهت بررسی ارتباط دو زمینه حسابداری و جامعه‌شناسی

سوالات فرضیه اول	میانگین اصلی	انحراف معیار	میانگین مورد انتظار = ۳		
			t	d.f	سطح معنی‌داری
سوال ۱	۳/۶	۱/۳۹	۳۳/۶۵	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۲	۳/۵۵	۱/۱۵	۴۰/۲۳	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۳	۳/۶۶	۱/۲۹	۳۷/۱۲۹	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۴	۳/۶	۱/۳۹	۳۳/۸۲	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۵	۳/۵۶	۱/۱۶	۴۰/۰۳	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۶	۴/۰۱	۰/۸۶	۶۱/۰۷	۱۶۹	۰/۰۰۰

و ذره‌گرایی در جامعه‌شناسی (برابر با ۳/۶۶ و مقدار آزمون $t=13/37$)، همچنین میانگین ارتباط بیشینه-سازي سود در راستای تعادل بین حقوق سهامداران، کارکنان، مشتریان و مردم در حسابداری و کل‌گرایی در جامعه‌شناسی (برابر با ۳/۶ و مقدار آزمون $t=33/82$)، میانگین ارتباط ایده کسب سود در کنار تأمین اهداف اجتماعی در حسابداری و ذره‌گرایی در جامعه‌شناسی (برابر با ۳/۵۶ و مقدار آزمون $t=40/031$) و میانگین ارتباط ایده کسب سود در کنار

نتایج جدول ۱۳ نشان می‌دهد میانگین ارتباط بیشینه‌سازی سود در راستای بیشینه‌سازی ثروت سهامداران در حسابداری و ذره‌گرایی در جامعه‌شناسی (برابر با ۳/۶ و مقدار آزمون $t=33/65$)، میانگین ارتباط بیشینه‌سازی سود در راستای بیشینه‌سازی ثروت سهامداران در حسابداری و کل-گرایی در جامعه‌شناسی (برابر با ۳/۵۵ و مقدار آزمون $t=40/23$)، میانگین ارتباط بیشینه‌سازی سود در راستای تعادل بین حقوق سهامداران و... در حسابداری

نتایج بررسی فرضیه دوم مبتنی بر اینکه «تئوری-ها و پارادایم های مطرح در رشته حسابداری، متأثر از نگاه جامعه‌شناختی هستند»، در جدول نمایش داده شده است:

تأمین اهداف اجتماعی در حسابداری و کل‌گرایی در جامعه‌شناسی (برابر با ۴/۰۱ و مقدار آزمون $t=61/07$)، در سطح معناداری ($p=۰/۰۰۰$)، گویای وجود ارتباط بین این متغیرها است. بنابراین فرضیه اول تأیید می‌گردد و می‌توان گفت بین دو زمینه جامعه‌شناسی و حسابداری ارتباط مؤثر وجود دارد.

جدول ۱۴. آزمون t تک نمونه ای جهت بررسی تأثیرپذیری دیدگاه حسابداری از منظر نگاه جامعه‌شناختی

سوالات فرضیه دوم	میانگین اصلی	انحراف معیار	میانگین مورد انتظار = ۳		
			t	d.f	اختلاف میانگین
سوال ۱	۳/۲۲	۱/۲۱	۳۴/۵۹	۱۶۹	۰/۲۲
سوال ۲	۳/۰۶	۱/۲۲	۳۲/۵۸	۱۶۹	۰/۰۶
سوال ۳	۴/۰۹	۰/۸۷	۶۱/۲۲	۱۶۹	۱/۰۹
سوال ۴	۳/۷۹	۰/۹۷	۵۰/۷۳	۱۶۹	۰/۷۹

برابر با ۳ می‌باشد. همچنین مقدار آزمون ($T=۵۰/۷۳$) و سطح معنی‌داری ($p=۰/۰۰۰$)، گویای آن است که میانگین این گویه بیشتر از میانگین مورد انتظار می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت دیدگاه ساختارگرایان افراطی در حسابداری متأثر از نگاه جامعه‌شناختی است. بنابراین فرضیه دوم تأیید می‌گردد و می‌توان گفت تئوری‌ها و پارادایم‌های مطرح در رشته حسابداری، از منظر جامعه‌شناختی دچار تحولات قابل توجهی هستند و این پارادایم‌ها قابل شناسایی و دسته‌بندی هستند.

نتایج بررسی فرضیه سوم مبتنی بر اینکه پارادایم‌های مطرح در بیانیه انجمن حسابداری آمریکا را می‌توان با شاخص‌های مطرح در پارادایم‌های جامعه‌شناسی مقایسه نمود.

نتایج جدول شماره ۱۵ نشان می‌دهد میانگین ارتباط پارادایم انسان‌شناختی - استقرا در حسابداری با شاخص‌های مطرح در پارادایم اثبات‌گرایی در جامعه‌شناسی (برابر با ۴/۰۷ و مقدار آزمون $t=44/25$)، میانگین ارتباط پارادایم سود حقیقی - قیاس در حسابداری با شاخص‌های مطرح در پارادایم اثبات‌گرایی در جامعه‌شناسی (برابر با ۳/۲۹ و مقدار آزمون $t=22/30$)،

نتایج جدول شماره ۱۴ نشان می‌دهد میانگین این گویه که «دیدگاه کارکردگرایی در حسابداری متأثر از نگاه جامعه‌شناختی است.» برابر با ۳/۲۲ می‌باشد. در حالی که میانگین مورد انتظار برابر با ۳ می‌باشد. همچنین مقدار آزمون ($T=۳۴/۵۹$) و سطح معنی‌داری ($p=۰/۰۰۰$)، گویای آن است که میانگین این گویه بیشتر از میانگین مورد انتظار می‌باشد. همچنین میانگین این گویه که «استفاده از نظریه شبکه کنشگران در مباحث حسابداری متأثر از نگاه جامعه‌شناختی است.» برابر با ۳/۰۶ می‌باشد. در حالی که میانگین مورد انتظار برابر با ۳ می‌باشد. همچنین مقدار آزمون ($T=۳۲/۵۸$) و سطح معنی‌داری ($p=۰/۰۰۰$)، گویای آن است که میانگین این گویه بیشتر از میانگین مورد انتظار می‌باشد. همچنین مقدار آزمون ($T=۶۱/۲۲$) و سطح معنی‌داری ($p=۰/۰۰۰$)، گویای آن است که میانگین این گویه بیشتر از میانگین مورد انتظار می‌باشد. همچنین مقدار آزمون ($T=۵۰/۷۳$) و سطح معنی‌داری ($p=۰/۰۰۰$)، گویای آن است که میانگین این گویه بیشتر از میانگین مورد انتظار می‌باشد. در حالی که میانگین مورد انتظار برابر با ۳/۷۹ می‌باشد. در حالی که میانگین مورد انتظار

جدول ۱۵. آزمون t تک نمونه ای جهت بررسی ارتباط بین دو جهت حرکت پارادایم های حسابداری با پارادایم های جامعه شناسی

سوالات فرضیه سوم	میانگین اصلی	انحراف معیار	میانگین مورد انتظار = ۳		
			t	d.f	سطح معنی داری
سوال ۱	۴/۰۷	۱/۱۹	۴۴/۲۵	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۲	۳/۲۹	۱/۴۲	۳۰/۲۲	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۳	۳/۸۳	۰/۹۶	۳۹/۶۴	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۴	۴/۱۶	۰/۹۰۱	۶۰/۲۲	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۵	۳/۹۵	۱/۲۶	۴۰/۹۸	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۶	۴/۰۲	۱/۱	۴۷/۳	۱۶۹	۰/۰۰۰

۴۶/۶۴)، میانگین ارتباط جهت حرکت پارادایم اثبات گرایي و نخستین پارادایم فکری در حسابداری شرکت‌ها، بر مبنای فارغ از ارزش بودن علم (برابر با ۳/۴۸ و مقدار آزمون $t=34/39$)، میانگین ارتباط جهت حرکت پارادایم تفسیرگرایي و دومین پارادایم فکری در حسابداری شرکت‌ها، بر مبنای ماهیت وجودی انسان (برابر با ۳/۵۲ و مقدار آزمون $t=18/32$)، همچنین میانگین ارتباط جهت حرکت پارادایم تفسیرگرایي و دومین پارادایم فکری در حسابداری شرکت‌ها، بر مبنای فارغ از ارزش بودن علم (برابر بت ۴/۱۵ و مقدار آزمون $t=29/62$) و میانگین ارتباط جهت حرکت پارادایم انتقادگرایي و سومین پارادایم فکری در حسابداری شرکت‌ها، بر مبنای ماهیت وجودی انسان (برابر با ۳/۳۲ و مقدار آزمون $t=89/31$) و میانگین ارتباط جهت حرکت پارادایم انتقادگرایي و سومین پارادایم فکری در حسابداری شرکت‌ها، بر مبنای مسئولیت اجتماعی بیشتر (برابر با ۳/۶۳ و مقدار آزمون $t=95/33$)، در سطح معناداری $(p=0/000)$ ، بیشتر از میانگین مورد انتظار ۳ می باشد، بنابراین چهارم تحقیق تأیید می شود و می توان گفت بین جهت حرکت پارادایم های حسابداری با پارادایم های جامعه شناسی ارتباط وجود دارد.

میانگین ارتباط پارادایم سود حقیقی - قیاس در حسابداری با شاخص های مطرح در پارادایم اثبات- گرایي در جامعه شناسی (برابر با ۳/۸۳ و مقدار آزمون $t=64/39$)، همچنین میانگین ارتباط پارادایم مدل تصمیم گیری در کل بازار در حسابداری با شاخص های مطرح در پارادایم اثبات گرایي (برابر با ۴/۱۶ و مقدار آزمون $t=22/60$) و میانگین ارتباط پارادایم مدل تصمیم گیری شخص استفاده کننده در حسابداری با شاخص های مطرح در پارادایم اثبات گرایي در جامعه- شناسی (برابر با ۳/۹۵ و مقدار آزمون $t=40/98$)، همچنین میانگین ارتباط پارادایم ارزش اقتصادی اطلاعات در حسابداری با شاخص های مطرح در پارادایم اثبات گرایي در جامعه شناسی (برابر با ۴/۰۲ و مقدار آزمون $t=47/3$)، در سطح معنی داری $(p=0/000)$ ، بیشتر از میانگین مورد انتظار ۳ می باشد، بنابراین فرضیه سوم تأیید می گردد و می توان گفت بین جهت حرکت پارادایم های حسابداری با پارادایم های جامعه- شناسی ارتباط وجود دارد.

نتایج بررسی فرضیه چهارم مبنی بر اینکه حرکت پارادایم های حسابداری از رویکردهای سنتی به رویکردهای نوین را می توان با حرکت پارادایم های جامعه شناسی مقایسه کرد، در جدول ۱۶، نشان داده شده است.

نتایج جدول شماره ۱۶، نشان می دهد میانگین ارتباط جهت حرکت پارادایم اثبات گرایي و نخستین پارادایم فکری در حسابداری شرکت‌ها، بر مبنای ماهیت وجودی انسان (برابر با ۴/۴۳ و مقدار آزمون $t=$

جدول ۱۶. آزمون t تک نمونه ای جهت بررسی ارتباط بین جهت حرکت پارادایم های حسابداری با پارادایم های جامعه شناسی

سوالات فرضیه چهارم	میانگین اصلی	انحراف معیار	میانگین مورد انتظار = ۳		
			t	d.f	سطح معنی داری
سوال ۱	۴/۴۳	۰/۸۹	۶۴/۴۶	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۲	۳/۴۸	۱/۱۵	۳۹/۳۴	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۳	۳/۵۲	۱/۴۳	۳۲/۱۸	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۴	۴/۱۵	۰/۸۷	۶۲/۲۹	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۵	۳/۳۲	۱/۳۶	۳۱/۸۹	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۶	۳/۶۲	۱/۳۰	۳۶/۳۲	۱۶۹	۰/۰۰۰
سوال ۷	۳/۶۳	۱/۳۹	۳۳/۹۵	۱۶۹	۰/۰۰۰

۵- بحث و نتیجه گیری

هدف این مطالعه تبیین نقش پارادایم های حسابداری در ارتقاء خصوصیات کیفی جامعه می باشد. در بررسی فرضیه اول مبنی بر اینکه بین دو زمینه جامعه‌شناسی و حسابداری ارتباط مؤثر وجود دارد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل های آماری بیانگر تأیید این فرضیه می باشد. بنابراین می توان گفت بین دو زمینه جامعه‌شناسی و حسابداری ارتباط مؤثر وجود دارد. بنابراین طرح تقاضای بیشینه سازی همزمان سود تمام افراد و گروه‌های مشارکت کننده در فعالیت‌های آن را می توان با نظریه ذره‌گرایی در جامعه‌شناسی در ارتباط دانست. در بین مطالعات داخلی، تاکنون مطالعه‌ای در ارتباط با این فرضیه، انجام نگرفته شده است ولی نتیجه تأیید این فرضیه با بخشی از پژوهش جنسن (۲۰۱۱) سازگار است.

فرضیه دوم مبنی بر اینکه تئوری‌ها و پارادایم‌های مطرح در رشته حسابداری، متاثر از نگاه جامعه‌شناختی هستند، مورد آزمون قرار گرفت. برای آزمون این فرضیه، به بررسی تئوری‌ها و پارادایم‌های مطرح در رشته حسابداری و تئوری‌ها و پارادایم‌های مطرح در رشته جامعه‌شناسی پرداخته شد و چهار بعد مورد بررسی قرار گرفت و نتایج آزمون فرضیه نشان داد که تئوری‌ها و پارادایم‌های مطرح در رشته حسابداری، از منظر نگاه جامعه‌شناختی دچار تحولات قابل توجهی هستند. در بین مطالعات داخلی، نتیجه حاصل از این فرضیه، با بخشی از پژوهش‌های خواجوی و همکاران (۱۳۹۵) سازگار است. همچنین در

مطالعه جاستین و موریتسن^{۴۹} (۲۰۱۱) کاربرد تئوری کنشگر شبکه در حسابداری و مطالعاتی که از این تئوری استفاده کرده‌اند مورد بررسی قرار گرفته است در حوزه حسابداری مدیریت، موفقیت اصلی نظریه کنشگر شبکه در بازیابی نقش اعداد و محاسبات به عنوان نقطه کانونی بررسی‌های مبتنی بر علوم جامعه‌شناسی پدیده‌های حسابداری، است (جاستسن و موریتسن، ۲۰۱۱). همچنین با مطالعات کلی و همکاران (۲۰۰۰)، کاتو و همکاران (۲۰۰۲)، دیک و همکاران (۲۰۰۹) و چپاسون و همکاران (۲۰۰۸) و در داخل ایران تحقیق نمازی و موسوی‌نژاد (۱۳۹۵) هم راستا می باشد.

فرضیه سوم مبنی بر اینکه پارادایم‌های مطرح در بیانیه انجمن حسابداری آمریکا را می توان با شاخص‌های مطرح در پارادایم‌های جامعه‌شناسی مقایسه نمود، مورد آزمون قرار گرفت. از دیدگاه اثبات‌گرایی که معتقد است افراد به فشارهای خارجی که مثل نیروهای فیزیکی بر آن‌ها وارد می‌شود واکنش نشان می‌دهند و تبیین علمی مبتنی بر نظامی از قوانین جهان شمول است، این قوانین حالت علت و معلولی دارد. به‌طور کلی در این دیدگاه عقیده بر آن است که تئوری، یک نظام شناختی و استقرایی از ارتباط درونی میان قضا، بدیهیات و قوانین است. در بین مطالعات انجام شده داخلی و خارجی، نتیجه تأیید این فرضیه با بخشی از پژوهش احمدی (۱۳۸۸) و لاریمی و همکاران (۱۳۹۲) و بلکاوو (۲۰۰۴)، روزلندر (۲۰۰۶) سازگار است.

- حسابداری و حسابرسی مدیریت. ۴(۱۶)، ۱۱۱-۱۳۰
- * بوریل، گیبسون و مورگان، گارت. (۱۳۸۳). نظریه های کلان جامعه شناختی و تجزیه و تحلیل سازمان: عناصر جامعه شناختی حیات سازمانی. ترجمه محمد تقی نوروزی. چاپ اول. تهران: انتشارات سمت.
- * خواجوی، شکرالله؛ حلاج، محمد و گنجی، کیانوش. (۱۳۹۵). قایسه نظریه دامنه و نظریه روش در پژوهشهای حسابداری مدیریت: با تاکید بر نظریه کنشگر- شبکه. فصلنامه علمی پژوهشی حسابداری مدیریت، ۹(۲۹)، ۵۳-۷۲.
- * رحیمیان، نظام‌الدین و توکل نیا، اسماعیل. (۱۳۹۱). بررسی ارتباط بین بکارگیری مفاهیم حسابداری مسئولیت‌های اجتماعی با اندازه و عملکرد شرکت‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران. مقاله ارائه شده در نخستین همایش ملی حسابداری ارزشی، تهران: دانشگاه علوم اقتصادی.
- * رهنمای رودپشتی، فریدون؛ نیکومرام، هاشم و بنی طالبی دهکردی، بهاره. (۱۳۹۵). نظام اطلاعات حسابداری مدیریت مبتنی بر شبکه کنشگران. تهران: انتشارات ترمه
- * زریباف، سید مهدی. (۱۳۸۷). ارتباط اقتصاد و جامعه‌شناسی. مجله اقتصادی - ماهنامه بررسی مسائل و سیاست‌های اقتصادی، ۷۹ و ۸۰، ۲۷-۳۶.
- * شیخی، محمد تقی. (۱۳۹۱). حسابداری اجتماعی بعنوان ضامن نظم و توسعه اجتماعی: ارتباط بین جامعه شناسی و حسابداری. دهمین همایش ملی حسابداری ایران.
- * رهنمایی رودپشتی، و همکاران (۱۳۹۴). تبیین نظریه شبکه کنشگران (ANT) در حسابداری از منظر دانش، فصلنامه علمی پژوهشی دانش حسابداری و حسابرسی مدیریت سال چهارم، شماره ۱۶، زمستان ۱۳۹۴
- فرضیه چهارم مبنی بر اینکه حرکت پارادایم‌های حسابداری از رویکردهای سنتی به رویکردهای نوین را می‌توان با حرکت پارادایم‌های جامعه‌شناسی مقایسه کرد، مورد آزمون قرار گرفت. با توجه به نتایج آزمون این فرضیه مشهود است که همان گونه که پارادایم‌های جامعه‌شناسی از پارادایم اثبات‌گرایی یا پوزیتی به پارادایم انتقادی حرکت کرده‌اند، پارادایم‌های حسابداری نیز از رویکردهای سنتی فردگرایانه به رویکردهای نوین جامعه و اجتماع گرایانه حرکت کرده‌اند. بنابراین فرضیه چهارم تحقیق تأیید می‌شود و می‌توان گفت بین جهت حرکت پارادایم‌های حسابداری با پارادایم‌های جامعه‌شناسی ارتباط وجود دارد. در بین مطالعات انجام شده داخلی، نتیجه تأیید این فرضیه با بخشی از پژوهش بلندنظر و فیل سرایی (۱۳۹۵) و لاریمی و همکاران (۱۳۹۲) سازگار است. در راستای پژوهش، پیشنهادات زیر برای محققان آتی توصیه می‌گردد:
- ۱) مقایسه ارتباط بین تئوری‌های جامعه‌شناسی و حسابداری شرکت‌های فعال در بازار اوراق بهادار ایران با بازارهای نوظهور، منطقه و کشورهای توسعه‌یافته؛
- ۲) همچنین مطالعه‌ای جزئی‌تر ارتباط بین پارادایم‌های جامعه‌شناسی و حسابداری در انواع صنایع می‌تواند بر ارزش آن بیفزاید و دلیل آن ماهیت عملکرد شرکت‌ها در هر صنعت خاص است.

فهرست منابع

- * بلند نظر، حمید و فیل سرایی، مهدی (۱۳۹۵). توسعه چارچوب حسابداری مسئولیت اجتماعی به سمت ارزیابی واحدهای اقتصادی، فصلنامه پژوهش های جدید در مدیریت و حسابداری، ۳(۱۷): ۱-۱۴
- * بنی طالبی دهکردی، بهاره؛ رهنمای رودپشتی، فریدون؛ نیکومرام، هاشم و طالب‌نیا، قدرت اله. (۱۳۹۴). تبیین نظریه کنشگر شبکه در حسابداری از منظر دانش. فصلنامه دانش

- Governance and Sustainability, The University of South Australia, Adelaide, Australia.
- * Tweedie, D. (2018). Critical Perspectives on Accounting, Available online 4 February 2018.
- * Joannides, V., And Berland, N. (201۵). Constructing a research network: accounting knowledge in production. Accounting, Auditing
- * Hassard, J. Wolfram, J. (2013). Can Sociological Paradigms Still Inform Organizational Analysis? A Paradigm Model for Post-Paradigm Times. journals.sagepub.com
- * Sikka, P. (2011). Accounting for human rights: The challenge of globalization and foreign investment agreements. Journal of Critical Perspectives on Accounting. London: 22 (8), 811-18.
- * Richardson, I. (201۱). 'But does sustainability need capitalism or an integrated report' a commentary on 'The International Integrated Reporting Council: A story of failure'. Critical Perspectives on Accounting, 27, 18-22
- * Keli, G. (2000), Sociological Paradigms and Organizational Analysis, Guildford and King's Lynn, Gower.
- * Catto, M. (2002), "The scallops of St. Brieuç Bay. Some elements of a sociology of translation", in Law, J. (Ed.), Power, Action and Belief, Routledge & Kegan Paul, London, pp. 196-233.
- * Roslender, R. & Hart, S.J. (۲۰۰۶). In Search of Strategic Management Accounting: Theoretical and Field Study Perspectives. Management Accounting Research , 14, 255-279
- * Dick, W.F. (2009), "Experts, networks and inscriptions in the fabrication of accounting images: a story of the representation of three public hospitals", Accounting, Organizations and Society, Vol. 20 Nos 2/3, pp. 111-145.
- * model, S. P. (2010). Revisiting the roles of accounting in society. Accounting, Organizations and Society, 49, 41-50.
- * Alcouffe, S., Berland, N., And Levant, Y. (2008). Actor-networks and the diffusion of management accounting innovations: A comparative study. Management Accounting Research, 19(1), 1-17
- * Lee, C., & Park, M. S. (2003). Subjectivity in fair-value estimates, audit quality, and informativeness of other comprehensive
- * لاریمی, جعفر, محسنی, ابراهیم. (۱۳۹۳). تحقیقات تفسیری حسابداری، چالش ها و فرصت های تحقیق در حسابداری. پژوهش حسابداری. 4(3), 105-119. doi: 10.22051/ijar.2015.507
- * موسی نژاد, سید روح الله, نمازی, محمد (۱۳۹۵). بررسی کاربرد پژوهش های اقدامی در حسابداری، نشریه مطالعات حسابداری و حسابرسی، دوره ۵، شماره ۱۹، پاییز ۱۳۹۵، صفحه 23-4.
- * Baxter, B., & Chave, A. (2003). Mere Exposure to Money Increases Endorsement of Free-Market Systems and Social Inequality. Journal of Experimental Psychology: General, 5(12), 235-278.
- * Deakin, N. (2015). Philosophy, Psychiatry, and Psychology. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences (Second Edition), 31-36.
- * De Villiers, C. and D. Alexander (2014). "The Institutionalisation of Corporate Social Responsibility Reporting", The British Accounting Review, Vol. 46, No. 2, pp. 198-212.
- * Fisher, J.M. (2014). Fairer shores: Tax havens, tax avoidance, and corporate social responsibility. Boston University Law Review, 94, 337-365.
- * Hoi, Ch., Wu, Q. and Zhang, H. (2014). Is Corporate Social Responsibility (CSR) Associated with Tax Avoidance? Evidence from Irresponsible CSR Activities. Saunders College of Business, Rochester Institute of Technology.
- * Hřebíček, J.; Soukopová, J.; Štencl, M.; and O. Trenz (2014). "Integration of Economic, Environmental, Social and Corporate Governance Performance and Reporting in Enterprises", Acta Universitatis Agriculturae et Silviculturae Mendelianae Brunensis, Vol. 7, No. 59, pp. 157-166.
- * Macionis, J.J. and Plummer, K. (2012). Sociology: A Global Introduction. Harlow, England; New York : Pearson/Prentice Hall.
- * Rankin, M., Stanton, P., McGowan, S., Ferlauto, K. and Tilling, M. (2012). Contemporary Issues in Accounting. John Wiley & Sons, Inc.
- * Thirumanickam, N.; Rajamanoharan, I. D.; and N. Nordin (2008). "Stakeholders' Perceptions and Expectations of Corporate Social Responsibility Reporting in Malaysia", Proceedings of the 7th Australasian Conference for Social and Environmental Accounting Research, 7 to 9 December, The Centre for Accounting,

- * Deegan, C., Unerman, J. (2006), *Financial Accounting Theory*, Maidenhead: McGraw-Hill Education.
- * Committee of the International Federation of Accountants (IFAC) (2006), "Why Sustainability Counts for Professional Accountants in Business" Information Paper, August 2006.
- * Turker D. (2009), *Measuring Corporate Social Responsibility: A Scale Development Study* Journal of Business Ethics 85 (4), 411-27.
- * Wayne Visser (2012) "The Age of Responsibility: CSR 2.0 and the New DNA of Business", Publisher: Wiley, ISBN: 978-0-470-68857-1.
- * Visser, W. (2012), "The Age of Responsibility: CSR 2.0 and the New DNA of Business", John Wiley & Sons Ltd.
- * Jones, T.C. and Dugdale, D. (2020), "The concept of an accounting regime", *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 12 No. 1, pp. 35-63.
- * Conrad, L. (2020), "A structuration analysis of accounting systems and systems of accountability in the privatised gas industry", *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 16 No. 1, pp. 1-26.
- * Ahrens, T. and Chapman, C.S. (2019), "Accounting for flexibility and efficiency: a field study of management control systems in a restaurant chain", *Contemporary Accounting Research*, Vol. 21 No. 2, pp. 271-301.
- * income. *Advances in accounting*, 29(2), 218-231.
- * Jensen, R (2011) *The landscape of qualitative research: theories and issues*, Sage, Thousand Oaks, pp195-220 .
- * Justesen, L. and Mouritsen, J. (2011), "Effects of actor-network theory in accounting research," *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, Vol. 24 No. 2, pp. 161-193
- * Briers, M. and Chua, W.F. (2001), "The role of actor-networks and boundary objects in management accounting change: a field study of an implementation of activity-based costing", *Accounting, Organizations and Society*, Vol. 26 No. 3, pp. 237-269
- * Hyvonen, T., Järvinen, J. and Pellinen, J. (2013), "A virtual integration – the management control system in a multinational enterprise", *Management Accounting Research*, Vol. 19 No. 1, pp. 45-61
- * Joannides, V., And Berland, N. (2013). *Constructing a research network: accounting knowledge in production*. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 26(4), 512-538.
- * Pipan, T. and Czarniawska, B. (2010), "How to construct an actor-network: management accounting from idea to practice", *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 21 No. 3, pp. 243-251.
- * Cuganesan, S. and Lee, R. (2008), "Intraorganisational influences in procurement networks controls: the impacts of information technology", *Management Accounting Research*, Vol. 17 No. 2, pp. 141-170.
- * Geva, A. (2008), "Three Models of Corporate Social Responsibility: Interrelationships between Theory", *Research, and Practice. Business and Society Review*. Vol.113, PP.1-41.
- * Gilbert, D. U., Rasche, A., & Waddock, S. 2011. *Accountability in a global economy: The emergence of international accountability standards*. *Business Ethics Quarterly*, 21(1): 23-44.
- * Lee, M.D.P. (2008), *A review of the theories of corporate social responsibility: its evolutionary path and the road ahead*, *International Journal of Management Reviews*, 10 (1): 53–73.
- * Molina, M (2010) "The Corporate Role in a Changing Society: A Model of Sensemaking and of Firm Characterization", PHD Thesis.

یادداشت‌ها

- ¹ Deakin
² De Villiers and Alexander
³ Catasrophe
⁴ Macionis & Plummer
⁵ Honnethe
⁶ Tweedie
⁷ Macionis
⁸ Fisher
⁹ Jean-Jacques Rousseau
¹⁰ Discourse on Political Economy
¹¹ Great Encyclopedia
¹² Diderot
¹³ Dalember
¹⁴ An Inquiry into the Nature and Causes of Wealth of Nations
¹⁵ Adam Smith
¹⁶ Marx
¹⁷ Pareto
¹⁸ Max Weber
¹⁹ Schumpeter
²⁰ Rankin et al
²¹ Baxter & Chave
²² Geva

- ²³ Functionalist
- ²⁴ Interpretive
- ²⁵ Radical structuralist
- ²⁶ Radical humanist
- ²⁷ Gilbert
- ²⁸ Lee
- ²⁹ Wayne
- ³⁰ Molina
- ³¹ Thirumanickam
- ³² Deegan
- ³³ Visser
- ³⁴ Hoi et al
- ³⁵ Hřebíček et al
- ³⁶ Social and environmental accounting research
- ³⁷ Jones
- ³⁸ Conrad
- ³⁹ Ahrens
- ⁴⁰ Tweedie
- ⁴¹ Joannides et al.
- ⁴² Hassard et al.
- ⁴³ Sikka
- ⁴⁴ Richardson
- ⁴⁵ Model
- ⁴⁶ Alcouffe
- ⁴⁷ Barlev
- ⁴⁸ Factor Analysis
- ⁴⁹ Justesen and Mouritsen